

ÆRE OG KONFLIKT -

Metoder og muligheder i arbejdet med æresrelaterede konflikter

Artikler samlet på baggrund af konferencen
'Ære og Konflikt' i efteråret 2013.

MINISTERIET FOR BØRN, LIGESTILLING,
INTEGRATION OG SOCIALE FORHOLD

LØKK
LANDSORGANISATION AF KVINDEKRISECENTRE

Indhold

Forord	3
Af Lene Johanneson, sekretariatschef i LOKK og Susanne Fabricius, projektleder af Etnisk Ung	
Kultur er noget, vi gør	4
Af Marianne Nøhr Larsen, antropolog og leder af Center for Interkulturel Dialog	
Det Handlar om Kärlek	8
Af Lars Holmgren, uddannet lærer og udviklingskonsulent hos Rädda Barnen	
Elektras förebyggande arbete	10
Af Roshna Ali, projektleder Elektra, Fryshuset i Malmø	
Faresignaler	11
Af Susanne Fabricius, projektleder af Etnisk Ung	
Den gode samtale	16
Af Susanne Fabricius, projektleder af Etnisk Ung	
En helhedsorienteret indsats	20
Af Ditte Wenzel, specialkonsulent i Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold	

Udgivet af LOKK,
Landsorganisation af Kvindekrisecentre

LOKK sekretariat, C/O 3F
Kampmannsgade 4
1790 København V
Telefon 32 95 90 19
www.lokk.dk
www.etniskung.dk

Udgivet med støtte fra
Ministeriet for Børn, Ligestilling,
Integration og Sociale Forhold

Design
Esben Bregninge Design

Print
Prinfohh

Copyright LOKK

Forord

Af *Lene Johanneson, sekretariatschef i LOKK og Susanne Fabricius, projektleder af Etnisk Ung.*

LOKK og Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold satte i efteråret 2013 fokus på metoder og muligheder i arbejdet med æresrelaterede konflikter.

Konferencen stillede skarpt på de særlige omstændigheder og udfordringer, der gør sig gældende i arbejdet med æresrelaterede konflikter. Disse konflikter kan komme til udtryk i mange former, og som fagfolk kan vi møde dem på alle mulige steder – og vi kan vælge at håndtere dem på mange forskellige måder. Og nogle gange lykkes det at være med til at gøre en forskel, når en ung eller forældre søger hjælp.

Igennem de senere år har Etnisk Ung, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, kommuner og andre organisationer samlet erfaringer og viden om arbejdet med æresrelaterede konflikter. Vi har fået erfaringer om, hvad der virker, og hvad der ikke virker – og konstateret at ligesom i alt andet socialt arbejde, er der ingen nemme løsninger.

Men der er naturligvis metoder, der er anvendelige og har vist sig at give gode resultater. Det er de metoder, vi med konferencen 'Ære og Konflikt' i 2013 har set nærmere på og vil forsøge at give videre i denne artikelsamling.

Vi har samlet artikler fra nogle af de fagfolk, der arbejder med æresrelaterede konflikter hver dag – og fået deres bud på metoder, der gør en forskel i deres arbejde.

I artiklen 'Kultur er noget vi gør' fortæller Marianne Nøhr Larsen, antropolog og leder af Center for Interkulturel Dialog, om forforståelser og forebyggelse i arbejdet med æresrelaterede konflikter.

Du kan læse en artikel om det svenske projekt Elektra i Fryshuset i Malmø, hvor de forsøger at forandre holdningen til æresrelaterede problemer blandt unge mennesker, blandt andet ved at holde foredrag på skoler. Artiklen er skrevet af projektleder for Elektra, Roshna Ali.

Ligeledes fra Sverige fortæller lærer og udviklingskonsulent Lars Holmgren i artiklen 'Det handlar om Kärlek' om projektet af samme navn. Projektet viser, hvordan man kan skabe samarbejde mellem frivillige organisationer og myndigheder i arbejdet med æresrelaterede konflikter.

Susanne W. Fabricius, projektleder for Etnisk Ung, har skrevet to artikler med praktiske eksempler på værktøjer, der kan bruges i det daglige arbejde med æresrelaterede konflikter. Artiklen 'Faresignaler' sætter fokus på nogle af de strategier, de unge bruger for at klare sig i hverdagen, og i 'Den gode samtale' fokuseres på, hvad der er vigtigt for at få en god dialog med de unge.

Endelig fortæller Ditte Wenzel, der er chefkonsulent i Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold, om den Nationale Strategi mod Æresrelaterede Konflikter i artiklen "En helhedsorienteret indsats."

God læselyst – og vi glæder os til at se dig til næste konference i november 2014.

Kultur er noget, vi gør

om forforståelser og forebyggelse i arbejdet med æresrelaterede konflikter

Af Marianne Nøhr Larsen

”Når det i sandhed skal lykkes en at føre et menneske hen til et bestemt sted, må man først og fremmest passe på at finde ham der, hvor han er, og begynde der. Dette er hemmeligheden i al hjælpekunst. Enhver, der ikke kan det, han er selv i en indbildning, når han mener at kunne hjælpe en anden. For i sandhed at kunne hjælpe en anden må jeg forstå mere, end han - men dog vel først og fremmest forstå det, han forstår.”

Søren Kirkegaard 1859

Jeg har arbejdet med 'det etniske' felt i mange år og hele tiden haft troen på, at 'det med de æresrelaterede konflikter' og 'det med social kontrol' i indvandrerfamilier ville blive bedre, når det fik sin tid. I dag peger undersøgelser på, at det nærmest bliver værre – i hvert fald i nogle familier. Så selvom jeg mener, at vi efterhånden bør droppe overskrifterne om etniske minoriteter og finde andre kulturelle skillelinjer og samlepunkter – så er der åbenbart stadig noget 'kultur', der spøger.

Men 'det med ære' skal ikke kun ses som gammel kultur, nogen har med sig. Kultur genforhandles hele tiden i den nærværende kontekst og sammenhæng. De æresrelaterede konflikter skal derfor ses og behandles i det komplekse, som minoritetstilværelsen er for mange indvandrerfamilier. *Skamfuldheden* over ikke at slå til i ens børns nye virkelighed, for eksempel. Mange familier kæmper for at 'holde ansigtet' udadtil og dække over, hvor skidt det går indadtil. Det er væsentligt at afdække disse dynamikker i minoritetssamfund og -familier.

Men det er også væsentligt at blive klogere på, hvad vi som majoritetssamfund har af aktier i konflikterne, og hvilke muligheder vi har for at forebygge dem. Hvad betyder de måder, vi møder konflikterne på – eller de måder, vi taler om dem på? Taler vi problemerne frem, eller taler vi dem tilbage?

Det, man siger om nogen - eller det, nogen siger om sig selv – dét har det med at blive, eller vedblive med at være, virkelighed.

Derfor er det godt, at der i dag bliver råbt på forebyggelse. Vi skal blive klogere på, hvordan vi hjælper de unge på en måde, der flytter og forandrer på sigt. Vi skal gøre op med os/demforståelser og gamle ideer om 'kultur'. Og vi skal aktivt være med til at skabe nye fortællinger, der kan rykke forståelser – over hele linjen.

Kultur er ikke noget, nogen har. Det er noget, vi alle sammen gør.

Dialogen mellem fagfolk og borgere

(Kultur)mødet mellem fagfolk og borgere er tit båret af gode intentioner om, at vi ved, hvad der er godt for borgeren. Vi forsøger at blive bedre til at forstå 'det med kultur', så vi kan komme borgeren i møde. Men ofte har intentionerne ikke den ønskede effekt.

En god dialog kræver ikke bare, at man har viden om 'de andre' eller en bestemt 'type af borgere'. Den kræver snarere, at man kan være i stand til at lægge sin generelle viden fra sig og gå åbent til et nyt møde med ethvert menneske eller enhver familie. Dette forudsætter, at man står på det, jeg kalder 'antropologiens to ben' – med inspiration fra Kierkegaard:

1) **At forstå det, den anden forstår.** Det vil sige at få viden om netop den, man taler med (eller om). Netop dét menneske eller den familie,

man sidder overfor – hvordan ser tingene ud fra deres perspektiv? Og hvis vi giver gode råd – giver de så mening for den anden?

2) At forstå det, man selv forstår. Det vil sige at stille skarpt på vores egne forforståelser. Hvis man skal kunne lytte og lære, skal man kende sine kulturbriller – og sine blinde vinkler. Man skal vide, at man lytter på en bestemt måde, når man ved noget i forvejen. Eller rettere: når man tror, man ved! Hvis man vil møde en anden, hvor han eller hun er, skal man have ryddet op på sin egen banehalvdel, så der kan blive klar til ny viden.

Det kan umiddelbart virke imødekommende, at man viser, at man ved noget om 'den andens kultur'. Men det kan også virke generaliserende og betyde, at borgeren føler sig hørt og set som 'en slags', og ikke som et menneske. Det kan stå i vejen for, at man får noget at vide, man ikke vidste i forvejen og dermed også for at kunne give råd, der giver mening.

Det kan være hjælpsomt for de unge at blive mødt med en forståelse for, at problemer i deres

familie måske kan handle om forældede traditioner og værdier og om forældrenes manglende evne til at følge med tid og kontekst. Men hvis man møder dem med en ide om, at det er 'deres kultur', der er noget i vejen med, fratager man dem deres grundsokkel og deres mulighed for selv at vælge til og fra. Man fastholder dem også i en unuanceret forestilling om, at det er deres forældres nedarvede *kultur*, der er noget galt med – og man stiller dermed ikke forældrene til ansvar for deres *handlinger*.

Hvis vi vil være med til at skabe en ny virkelighed for de unge, der i dag oplever at blive frataget retten til deres egne liv - og hvis vi vil støtte de familier, der sidder fast i utidssvarende mønstre og tror, at alle i deres netværk gør det samme, så skal vi give vind til ny viden og nye fortællinger, som de kan spejle sig i, pejle efter, og tro på.

De unges råd til os

Ved LOKK's konference om æresrelaterede konflikter i november 2013 fortalte jeg tre pigers historier. Sana, Sibel og Saida gav med deres fortællinger gode råd om, hvordan vi bedst forebygger og kommer konflikter i møde.

Det kan umiddelbart virke imødekommende, at man viser, at man ved noget om 'den andens kultur'. Men det kan også virke generaliserende og betyde, at borgeren føler sig hørt og set som 'en slags', og ikke som et menneske.

Sanas råd:

Lad være med at lade dig forføre af dramaer, bare fordi det lugter af 'kultur'. Men lad også være med at være berøringsangst af samme grund. Hvis en ung har blå mærker, ikke må tage med på lejrskole, prøver at begå selvmord – så skal man ikke lade det være op til den unge, om der skal underrettes og om familien skal inddrages. Man skal *altid* underrette, hvis man er i tvivl! Præcis som man ville gøre, hvis den unge hed Ole eller Anna.

Når man skal udrede en sag, skal man ikke negligere sin viden om 'kultur'. Men kulturen skal ikke ses som årsag. Årsager skal findes i komplekse sammenhænge i netop denne familie, i netop denne situation. Hav fokus på person og situation, fremfor kultur.

Sibels råd:

Stil spørgsmål ved de dominerende fortællinger om 'gammeldags' indvandrerfamilier. Så snart der er noget, vi tror, vi ved, så spørg: 'Hvor ved vi det fra?' og 'Kan vi være sikre på det er sådan, netop her?'.

Hvis de unge har nogle bestemte fortællinger om deres baggrunde og om deres muligheder (og måske især deres umuligheder) - så spørg, om de har været i dialog med deres forældre. Hvis de siger, det ikke nytter, så spørg hvordan de ved det. Hjælp dem med dialogen!

Saidas råd:

Det er vigtigt, at hænder bliver rakt til de unge, der har brug for hjælp. Men den bedste sendetid i medierne skal ikke bruges til at fortælle de værste historier. Den skal bruges til at fortælle de historier, der kan være med til at skabe forandring og ny virkelighed; ny opfattelse af en fælles kultur, som alle har et ansvar for at være med til at gøre bedre. Den skal bruges til at åbne for tabuer, lige så stille og nænsomt.

Lige nu er medierne med til at vedligeholde historien om indvandrerfamilier, der er parate til at slå hænderne af deres børn 'for ærens skyld'. Det er den historie, der allerbedst holder seerne til skærmen; den historie, der genkendes og genfortælles – og dermed også genetablere som 'sandheden'.

Det er let at få folk til at lytte til den drabelige fortælling. Det er sværere at få sendetid til fortællinger, der bryder med ideen om dét, nogle tror er 'normalt' inden for indvandrerfamilier – og som dermed kan give familierne anledning til at (tro og) handle herudfra.

Vi skal ikke negligere de historier, som vi gyser over. Men de gyselige historier skal fortælles som noget, der er unormalt og som undtagelser – ikke som noget, der er normalt i bestemte befolkningsgrupper. Hvis vi fortæller de grusomme historier som noget, der kendetegner en kultur, er vi med til at normalisere noget, der er sygt og afvigende. Historierne om tvang og vold er ikke udtryk for kultur. De er snarere udtryk for anti-kultur; når mennesker handler i egoistisk dumhed eller social afmagt og netop tilsidesætter de rettesnore, kultur er gjort af.

Kultur er ikke noget, nogen har - det er noget, vi gør

Alle har ansvar for at skabe fælles kultur. Alle har en rolle at spille. Alle kan være med til at bestemme, hvad vi vil lytte til, hvad vi vil fortælle - og hvilke historier, der bliver gjort repræsentative. Hvis vi bliver mere bevidste om vores roller og ressourcer i forhold til at kunne skabe en virkelighed med personlig frihed for alle – så bliver vi gode til at hjælpe de unge med at gå i dialog og skabe deres egne veje.

En af de faglige udfordringer vil for mange være at kunne forholde sig til, at hverken vejen eller målet behøver at være ens for alle mennesker.

Men det er en anden historie!

Jeg har fået viden af at læse om minoriteter og tale med kloge fagfolk. Men jeg er blevet allerklogest på 'det etniske felt' ved at tale med dem, det handler om.

Tak til alle de unge, der tør gå i dialog og åbne for tabuerne, og som går forrest med nye fortællinger. De unge har vist mig, hvor kompleks det med kultur er; der er vist ingen endelige rettesnore. Æresbegreberne er under forvandling. For

mange af de 'gamle' indvandrere handler det om at finde en form for ære i et samfund, de stadig finder svært at gebærde sig i, og hvor deres børn smiler af deres uvidenhed. For de unge handler det om at skabe noget helt nyt og finde platforme imellem alle de kulturer, de er en del af.

Ære og skam handler altid om, hvad andre tænker. Lad os holde op med at tænke og tro, men tage hul på at tale – og åbne op for vinduet til en verden med en meget nuanceret menneskehed i konstant forandring og nye blandinger.

Lige nu er medierne med til at vedligeholde historien om indvandrerfamilier, der er parate til at slå hænderne af deres børn 'for ærens skyld'. Det er den historie, der allerbedst holder seerne til skærmen.

Marianne Nøhr Larsen

Marianne Nøhr Larsen er antropolog og leder af Center for Interkulturel Dialog. Hun underviser, undersøger, skriver om og skaber dialog. Forfatter til bl.a. 'De små oprør' – tanker og metoder i arbejdet med minoritetspiger, 'I 7 SIND' – om at vejlede unge, 'Elsker-elsker ikke' – om kærlighed og arrangerede ægteskaber, 'Den forbandede kærlighed' – om homoseksuelle og kulturel mangfoldighed, 'Minoriteter og mangfoldighed' – om at arbejde med tabuer i folkeskolen, 'To ristede med pita' – om den eksotiske danske stamme.

Det Handlar om Kärlek

En modell för samverkan mellan frivilligorganisationer och myndigheter i att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Af Lars Holmgren

Hur kan frivilligorganisationer och frivilliga arbeta med heders/aeresrelaterade frågor? Hur säkra att de vet var gränserna går för vad de kan hantera och vet när de måste lämna frågor och ärenden vidare till professionella och myndigheter? Jag tror en god samverkan mellan frivilligheten och myndigheter är en förutsättning för att det ska fungera. Jag vill diskutera hur en gott sådant samarbete kan se ut utifrån samverkansmodellen – Det Handlar om Kärlek.

Kan den frivillige eller frivilligorganisationen utsätta sig själv och den som behöver stöd för risker? Ja, det måste vi vara uppmärksamma på. Men detta är egentligen inte det stora problemet. När frivilliga hamnar i situationer de inte kan eller ska kunna hantera, beror det ofta på att samverkan med myndigheter inte fungerar eller att myndigheterna inte klarar av att uppfylla sitt ansvar. Att ansvariga myndigheter har resurser och kompetens är alltså en nyckel till att hitta rätt roll för frivilligorganisationer. Det kräver att samverkan mellan ansvariga myndigheter fungerar. Min erfarenhet är att en bra samverkan med frivilligorganisationer också kan göra samarbetet mellan och inom myndigheter bättre, mer levande.

Det Handlar om Kärlek (DHK) är en samverkansmetod för att förebygga hedersrelaterade konflikter. Kärnan i DHK är lokala samverkansgrupper där både myndigheter och frivilligheten ingår. Grupper som ges en tydlig gemensam värdegrund och som genomför ett konkret uppdrag tillsammans.

DHK startade som en samverkan mellan länsstyrelsen i Östergötland, rikspolisens och Rädda Barnen. Vi ville finna ett inkluderande sätt att komma i dialog med barn och unga om hedersfrågan, och valde därför att utgå från ett rättighetsperspektiv och speciellt från rätten att få uppleva

kärlek och få älska den man vill. Projektet startade i Norrköping, 2008. Från 2010 började vi sprida modellen till fler kommuner. När regeringen lade fram en handlingsplan för att förhindra att unga blir gifta mot sin vilja framhölls DHK som en nationell metod i förebyggande arbetet.

Samverkan och rättighetsperspektiv

Vi arbetar efter tre grundläggande principer.

1. Samverkan. I de lokala samverkansgrupperna måste polis, socialtjänst och en frivilligorganisation som arbetar utifrån mänskliga rättigheter/barns rättigheter ingå. Andra som ofta tillkommer är pigo/kvinno-jourer, skolhälsovård.
2. Arbeta utifrån ett rättighetsperspektiv och FNs barnkonvention.
3. Att tillsammans möta barn och unga.

Under en veckas tid besöker samverkansgruppen en skola. Genom temat "Kärleken är fri, eller...?", diskuterar man rättighetsfrågor med eleverna, informerar om vilket stöd man kan få och tydliggör vilka som har ansvar när ens rättigheter kränks. En teaterföreställning visas, klasser besöks med värderingsövningar, man "hänger" i skolans gemensamma utrymmen vid en utställning. Allt för att underlätta möten och dialog med ungdomarna. En hemsida med en chatt/rådgivningsfunktion är kopplad till projektet.

Vilka framgångsfaktorer gör DHK till en levande samverkansmodell? Ett nationellt stöd som möjliggör/nödvändiggör lokala samverkansgrupper. En gemensam värdegrund utifrån FNs barnkonvention. Ett konkret gemensamt uppdrag, där man "går utanför ramarna" för sitt ordinarie arbete. Man svetsas samman, lär om varandras uppdrag i förberedelser och genomförande av skolveckorna. Tillsammans lär man om hedersvåld, om rättigheter, testar värderingsövningar och diskuterar hur man ska hantera ärenden när unga i utsatta livssituationer tar kontakt. Samarbetet främjar respekt och prestigelöshet inför varandra.

Utvärderingar visar att projektet gör skillnad för barn och unga. Deras kännedom om rättigheter och hedersrelaterat förtryck ökar. De gör även förtroendet för de medverkande aktörerna, liksom kunskapen om vart de kan vända sig i svåra situationer. Utvärderingar visar också att projektet har en bra modell för lokal samverkan. Den upplevs som en ovanligt tydlig, konkret, användbar och effektiv samverkansmetod och metodmaterial för att förebygga hedersrelaterat förtryck.

Jag menar inte att vi funnit en slutgiltig modell för att samverka förebyggande mot hedersproblematik. Vi brottas med frågor som hur vi ska få kommuner att göra modellen till en del av sin

ordinarie verksamhet, hur vi ska få polis, socialtjänst och frivilliga att kunna lägga ned den tid arbetet kräver, eller hur vi ska finna en bra koppling mellan ett förebyggande arbete, ett ingripande och ett rehabiliterande arbete för unga utsatta i hederskonflikter. Men jag tror vi är något viktigt på spåren i hur vi kan få till den levande samverkan som är nödvändig, och som det är vår skyldighet att få att fungera.

Ni har säkerligen samma behov i Danmark av att få till stånd en god samverkan. Hur skulle något liknande DHK kunna se ut här? Vem skulle kunna ta initiativet? Vilka skulle "äga" projektet och modellen?

Lars Holmgren

Lars Holmgren er uddannet lærer og udviklingskonsulent hos Rødde Barnen i Sverige. Han har mange års erfaring med at skabe dialog omkring ære og børns rettigheder med forældre, unge og fagpersoner. Han har været med til at udvikle "Det handler om kærlighed," Rødde Barnets forebyggende indsats mod æresrelaterede konflikter.

Elektras förebyggande arbete

Elektra är ett socialt projekt under Fryshuset som arbetar för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.

*Af Roshna Ali, projektleder Elektra,
Fryshuset i Malmø*

Elektra arbetar för jämställdhet och ovillkorlig respekt för demokrati och mänskliga rättigheter och accepterar inte användandet av kulturell, religiös, etnisk, social eller politisk tillhörighet för att rättfärdiga eller ursäkta förtryck och våld. Vi tycker inte att det endast räcker med att fördöma förtryck, vi måste även utbilda och agera för att förändra och skapa ett jämställt samhälle. Målgruppen vi vänder oss till är tjejer och killar med erfarenhet av hedersförtryck, samt ungdomar som vill engagera sig och jobba förebyggande med att minska våld och förtryck i hederns namn och öka demokrati och jämställdhet. Elektra syftar till att blanda olika samhällsgrupper för att öka integration och förståelse för olikheter.

Verksamheten bygger på att arbeta med attitydförändring och opinionsbildning bland ungdomar och vuxna. Genom att skapa dialog och förklara strukturerna bakom olika former av förtryck, våld och kränkningar, specifikt baserad på kön, kan vi ge ungdomar och vuxna verktyg för att själva kunna bidra till att ändra sig själv och personer i sin omgivning.

Vår allmänna målgrupp är väldigt bred då vår upplysningsverksamhet kring ämnet våld och förtryck i hederns namn vänder sig till alla grupper i samhället för ökad kunskap och förståelse. Inom vår kvällsverksamhet även kallad "Sharaf verksamheten" vänder vi oss till ungdomar i åldern 15

till 22 år som vill påbörja en egen resa och påverka/ändra sina egna attityder och tankar genom att gå en årslång utbildning kring jämställdhet, demokrati, könsroller, kultur, tradition, våld och förtryck i hederns namn, mänskliga rättigheter, sexualitet och samlevnad mfl.

Inom vår skolverksamhet vänder vi oss till elever i grundskolan och gymnasiet där vi erbjuder olika paket med föreläsningar för lärarna samt gruppträffar med elever fyllda med värderingsövningar, interaktiva föreläsningar och diskussions träffar anpassade till eleverna och skolans behov. Möta SFI (Svenska För Invandrare) studenter och ge information om livet i Sverige och hur det svenska samhället fungerar för ökad förståelse och kunskap om sina egna rättigheter/skyldigheter och barns rättigheter samt individens rätt att själv forma sitt liv.

Slutligen vänder vi oss även till högskolor/universitet, organisationer och myndigheter på nationell och internationell arena för att erbjuda upplysning om hur vi arbetar med jämställdhet, mänskliga rättigheter och demokrati samt om hur man kan förebygga våld och förtryck i hederns namn.

Detta arbete kräver tålamod och hoppfullhet, då det är svårt att se resultatet direkt. Det jag tänker på varje gång är att jag har sått ett frö och går därifrån med förhoppningen om att det kommer växa till ett stort majestätiskt träd som får andra att se om och vilja likna.

Roshna Ali

Roshna Ali er uddannet tolk og har i mange år arbejdet med ligestilling og etniske minoriteter. Roshna Ali er projektleder af Elektras heltinder og Sharafs helte i Fryshuset i Malmø.

Faresignaler

- Hvordan ser man en æresrelateret konflikt?

Unge med æresrelaterede problemer sender ofte en masse faresignaler, der kan være svære at få øje på. En af de vigtigste årsager til, at vi ikke altid ser dem, er de unges copingstrategier.

Af *Susanne W. Fabricius*

Jeg er så heldig at kende en meget reflekterende ung kvinde, som er på flugt fra sin familie. Hun har i et brev til mig, delt sine tanker og erfaringer med fagfolk, både dem der ikke så de faresignaler, som hun sendte til dem, og de fagfolk som så og handlede på hendes faresignaler. De erfaringer ville hun gerne dele, i håb om at kunne hjælpe andre unge i samme situation.

Her er, hvad hun beskrev:

"Jeg bliver aldrig den helt almindelige pige med kæreste og familie. Jeg har stået i et dilemma, hvor jeg skulle vælge mellem to kærligheder. Min kærlighed til min familie og min kærlighed til min kæreste. Jeg synes ikke, det er fair, at nogen i verden skal stilles over for det dilemma. Jeg vil fortælle min historie om, hvordan jeg ikke blev set eller hørt, hverken i folkeskolen eller gymnasiet. Hjælpen kommer først til mig langt senere.

Jeg husker en episode fra min barndom, der stadig står helt klart for mig. Jeg løj for mine forældre om, hvornår jeg ville få fri fra skole, så jeg kunne være sammen med min veninde. Jeg husker, at jeg blev taget i håret og slynget ind mod væggen. Straffen for at lyve var en brækket næse. Min lærer spurgte, hvorfor min næse var blå og hævet. Jeg svarede, at jeg var faldet. Det virkede ikke til, at hun troede på mig, men mere gjorde hun ikke ved sagen. På den ene side ønskede jeg inderligt, at der blev gjort mere ud af det, men på den anden side var jeg bange for, hvad de ville sige derhjemme. Var der blevet taget hånd om mig på det tidspunkt, ville jeg den dag i dag måske ikke frygte for mit liv. Måske ville panikken ikke sidde fast i mig? Måske ville jeg være en ganske almindelig pige med nogle søde plejeforældre? Men nej, så heldig var jeg ikke. I stedet kunne jeg forsætte med at blive slået, sparket og råbt ad. Listen er lang og uendelig.

Som 14-årig fik jeg nok af det liv med konstante overgreb og voldsom social kontrol, og jeg besluttede at flytte hjemmefra. Jeg havde en veninde, som påstod, at hun kunne hjælpe mig videre. Hun havde nemlig selv stået i en lignende situation. Hun havde fået en kontaktperson, som hjalp hende. Da jeg kontakter hendes kontaktperson, bliver jeg afvist. Jeg skal nemlig henvises til hende af en offentlig ansat. Hun råder mig til at kontakte min lærer. Samme dag ringer jeg til min lærer. Vi aftaler, at jeg hopper på et tog hjem til hende. Det var en fejl. Hun kunne ikke forstå mine problemer. Hun mente, at det blot var teenageproblemer. Ikke nok med det, så siger hun, at hun bliver nødt til at ringe til mine forældre, så de kan hente mig, da jeg ikke er myndig. Jeg spæner ud af døren for at hoppe på et tog væk derfra. Jeg skulle aldrig tilbage til min familie. Da jeg er på vej ud af banegården mærker jeg, at der bliver taget hårdt fat i min arm. Så sandt, det er min bror! Jeg truer med at hoppe ud foran bilerne, hvis han ikke slipper. Det hjalp ikke, og før jeg vidste af det, stod min familie klar til at tage mig hjem. Flugten varede ikke mere end 5 dage.

Jeg afslutter folkeskolen og er klar til at læse direkte videre på gymnasiet. I gymnasiet er folk generelt mere ansvarlige, frie og selvstændige. Jeg kunne ikke være en del af fællesskabet, da jeg ikke måtte deltage i nogen sociale aktiviteter. Derfor løj jeg hele tiden om, hvorfor jeg ikke kunne deltage. Det var hårdt i længden, og jeg beslutter derfor at skrive en mail til min nye dansklærer. Heri beskriver jeg, hvilke problemer jeg døjer med og har brug for en at snakke med. Jeg fortæller hende bl.a. om mit hemmelige forhold til min nuværende kæreste, og hvilke konsekvenser det har, hvis min familie får kendskab til forholdet. Jeg fortæller hende om mine planer for fremtiden. Hun insisterer på, at jeg snakker med min familie om mine planer. At jeg gerne vil flytte hjemmefra med min hemmelige kæreste? Jeg forstod ikke, hvorfor hun rådede mig til at gøre det? Troede hun ikke på konsekvenserne?"

ÆRE OG
KONFLIKT

Det var en del af det brev, den unge kvinde skrev til mig. Men hvorfor kan det være så svært at opdage en æresrelateret problematik? Hvad er det, der blokerer vores syn, hvilke barrierer er der, og hvad er det, der er i spil?

Copingstrategier

Noget af det som blokerer vores syn er copingstrategier, som vi alle bruger for at håndtere modgang. Nogle mennesker har bedre copingstrategier end andre, men vi har dem alle. Richard Lazarus, som er psykologiprofessor, definerer coping som *en stadig skiftende kognitiv og adfærdsmæssig indsats for at håndtere specifikke eksterne og/eller interne krav, som vurderes som tangerende eller overstigende personens ressourcer.*

Copingstrategier kan opdeles i tre kategorier:

- 1- Problemfokuseret mestring – den unge håndterer problemet/problemerne
- 2- Emotionsfokuseret mestring – den unge håndterer sine følelser
- 3- Undgåelses-mestring – den unge forsøger at undgå situationer, der skaber problemerne

Coping er synonymt med bestræbelse på at få kontrol over situationen, dvs., at det er noget, vi gør for at hjælpe os selv. Hvilken form for coping, man vælger at anvende, er afhængig af vores ressourcer som:

- helbred
- energi
- livsanskuelse
- engagement
- evner for problemløsning
- sociale færdigheder
- social støtte
- materielle ressourcer

Sociologen Antonovsky fremhæver menneskets iboende træk, nemlig at skabe sammenhæng og mening af sine oplevelser. De unge forsøger også

på deres vis at skabe sammenhæng og mening ud af deres oplevelser, indtil de ikke længere kan holde det ud.

Men hvad er det, der gør, at nogle mennesker tilsyneladende klarer sig fint igennem livets kriser, og andre ikke gør? Det virker som om nogle mennesker bare er født med gode copingstrategier. Undersøgelser inden for psykologien viser, at det beror på et samspil mellem tre forhold: den enkeltes psykiske robusthed, arv og det sociale miljø. Derfor vil mennesker reagere yderst forskelligt, på nogenlunde samme livsvilkår og traumer.

Herudover betyder det også rigtig meget for den unges måde at håndtere sin krise på, hvor stærkt netværk - personligt, familiemæssigt og professionelt - den unge har. Det udgør så endnu en grund til at være opmærksom på faresignalerne.

Løgne som copingstrategi

Noget andet, vi ofte møder i LOKK, er løgne som copingstrategi. Når den unge ikke magter at sige fra, fordi overmagten er for stor, og når det ikke er accepteret, at man har en egen stemme og kan sige imod, så er løgne en måde at overleve på. Det er ikke rationelt, og derfor er der heller ikke "fornuft" i det, når løgnene kommer ud af munden. Men det sker for at holde ud at være i det, man nu er i.

Måske lever den unge også et dobbeltliv af et eller andet omfang, og også i den sammenhæng er man nødt til at lyve for at få det hele til at hænge sammen. Løgn bliver en vane uanset, at det ikke er rationelt. De unge, vi møder, er i høj grad opvokset med skyld og skam og det, at en gerning kan være så skamfuld i forhold til forældrene, kan være endnu en grund til, at man forsøger at lyve sig ud af en situation til sidste øjeblik. Det kan være svært som fagperson at forholde sig til, fordi løgnene ikke altid giver mening, men det er en måde at håndtere livet og overmagten og kan ende med at blive en vane.

Dobbeltliv som strategi

Dobbeltliv er en kendt copingstrategi og kan være med til at sløre billedet af den unges situation. Det kan være alt lige fra at have en ekstra telefon til fuldstændig at skifte identitet, leve med løgne, skulle holde styr på de informationer, man giver i de forskellige sammenhænge, man befinder sig i. Det er voldsomt belastende, og er de unge samtidig under uddannelse eller lignende, hvor det er påkrævet, at de er koncentrerede og i stand til at indlære, så kan det være en næsten umulig situation at håndtere.

Dobbeltliv som copingstrategi indebærer bl.a. risiko for den psykologiske udvikling, hvis afstanden mellem de to verdener – eksempelvis hjemmet og skolen - er for stor. Mange unge er i konstant søgen på accept og lever med, at der i de to "samfund" er modsatrettede holdninger til "rigtig" og "forkert," og at adfærd, straf og belønning er vidt forskellige. En af konsekvenserne kan være, at de unge kan få en følelse af aldrig at være helt gode nok, uanset hvor de befinder sig, og hvad de gør.

Dobbeltlivet har derudover betydning i forhold til en udsathed over for overgreb, der ikke bliver anmeldt af frygt for repressalier. En sårbar ung kan også risikere at udvise risikoadfærd og befinde sig i risikosituationer, hvilket kan forstærke udsathed og overgreb

Ambivalensen

Ambivalensen kan også være med til at sløre alvoren og faresignalerne. Det at skifte mellem at ønske en forandring af den situation, man befinder sig i, til at trække det tilbage. Tør man eller tør man ikke? Den er en forventelig del af processen, fordi det er alvorlige konsekvenser, de unge kan frygte eller forvente, og derfor er det også helt forståeligt og forventeligt at være ambivalent undervejs. For den unge, er det svært at forholde sig til og blive bevidst om, at de mennesker, man har den tætteste relation til, samtidig er dem, som påfører en mest smerte og udsætter en for fx overgreb.

Dobbeltlivet har derudover betydning i forhold til en udsathed over for overgreb, der ikke bliver anmeldt af frygt for repressalier. En sårbar ung kan også risikere at udvise risikoadfærd og befinde sig i risikosituationer, hvilket kan forstærke udsathed og overgreb

Faresignalerne

Det er ikke muligt at lave en udtømmelig liste over faresignaler, men ud fra både teori og praksis, kan man stille følgende liste op over faresignaler, man skal være opmærksom på:

Psykiske og fysiske symptomer:

- Generel mistrivsel
- Ensomhed
- Træt, svært ved at sove
- Koncentrationsproblemer, indlæringsvanskeligheder
- Skyld- og skamfølelser
- Samvittighedskvaler
- Angst
- Depression
- Opgivende og umotiveret
- Relationsproblemer
- Psykosomatiske symptomer som ondt i hovedet og maven
- Selvmordsforsøg
- Usundt forhold til mad

Disse symptomer er så generelle, at det også gælder for megen anden mistrivsel. Hvad der er særligt i forhold til en æresrelateret konflikt, må bero på uddybende og konkrete spørgsmål i den unges konkrete livssituation, især med fokus på, hvordan familien og netværket handler.

Skole - og fritidsliv:

- Oplever mange sociale restriktioner
- Deltager ikke i skolens arrangementer eller andre fritidsaktiviteter
- Må ikke deltage i aktiviteter med det modsatte køn, herunder lektieaktiviteter
- Familien afskærer bestemte uddannelsesvalg
- Skolepræstationer bliver dårligere
- Meget fravær (sygdom/pjæk/husarrest)
- Kommer for sent
- Overholder ikke aftaler
- Lever et dobbeltliv med fx forskel i opførsel på skole og i hjemmet/ med familien
- Få relationer/venner/veninder

- Hentes af bror eller anden familie lige efter skole
- Mange pligter og stort ansvar i hjemmet

Adfærdsændringer:

- Ændring i påklædning
- Lyver
- Mistroisk
- Aggressiv og udfarende
- Rastløs
- Ligeglad
- Virker bange eller angst
- Bekymret
- Stærkt tilpasset adfærd
- Begynder at stjæle eller anden afvigende adfærd
- Begynder at dyrke overdreven sport

For drengenes vedkommende er kriminalitet også en faktor. Drengene oplever jo lignende konflikter, men kan have en dobbeltrolle – dvs at de både kan være ofre og udøvere

Familierelationer og historik:

- Familien har ensidige forestillinger om fremtid fx uddannelse og ægteskab
- Der tales om forlovelse i hjemmet
- Familien skal på rejse til hjemlandet over en længere periode
- Der tales om en pludselig rejse til et andet sted end familien plejer at rejse til
- Der stilles strenge krav fra familiens side til adfærd mv.
- Vedkommende er løbet væk hjemmefra
- Søster eller bror har været udsat for fx pres til ægteskab
- Den unge har afvist et antal friere
- Familien overvåger og kontrollerer adfærd og sociale aktiviteter
- Familien tjekker barnets/ den unges mobil og internet fx Facebook
- Ændringer i familierelationer og roller fx ved faders dødsfald

- Der har tidligere været vold eller trusler om vold
- At få en kæreste

Især uddannelse og ægteskab er ofte kilder til konflikter. Det kan komme til udtryk i form af voldsomt pres fra forældrene til en bestemt uddannelse uagtet den unges interesse eller evner/karakterer eller en fuldstændig mangel på interesse/ambitioner/forståelse for uddannelse overhovedet

Plads til at være sig selv

Den unge kvinde, der indledte artiklen med sine egne erfaringer, får lov at afslutte med sin historie om svigt fra sin familie – og desværre også fra det system, der skulle hjælpe hende.

”Jeg startede studie og pendlede mange timer hver dag for at komme til og fra skole, fordi jeg ikke måtte flytte hjemmefra. Det var hårdt, frustrerende, og jeg følte mig hjælpeløs. Ingen af mine tre danske lærere har kunnet hjælpe, så nu måtte jeg selv gøre noget. Jeg fik tildelt en lejlighed i den by, jeg studerer. Jeg har ikke andet end en tom lejlighed, dankort og min kæreste. Jeg var flyttet til en ny by, havde fået et nyt fornavn og efternavn og hemmelig adresse. Så langt så godt.

Men jeg begyndte at få en masse henvendelser fra skolen om, at min familie rendte rundt på skolen. Min bror var til mine forelæsninger i håb om at finde mig der. Jeg turde ikke engang handle ind. Jeg var bange for, hvad der kunne ske. Skolen henviste mig til en helt fantastisk dame fra politiet, som hjalp mig igennem min svære situation. Hun kan se alvorligheden i situationen og gav mig fra første dag en overfaldsalarm.

Jeg var sikker på, at familien ikke vil finde mig i lejligheden. Jeg var jo en ny pige med et nyt navn. Og jeg havde en overfaldsalarm, hvis jeg skulle være uheldig. Den tryghed forsvandt, da jeg fik post fra kommunen, der undskyldte, at de ved en fejl kom til at udlevere oplysninger om mig til min familie. Jeg vidste ikke, hvad jeg så skulle gøre. Jeg følte mig nødsaget til at opgive min uddannelse og flytte til en anden del af landet med det samme. Når systemet én gang har svigtet, vil jeg aldrig føle mig helt tryg.

Det nye sted skulle jeg starte helt fra bunden. Søge nyt navn, søge en ny lejlighed, søge uddannelse igen og søge job. Den eneste, jeg havde, var min kæreste, som flyttede med. Selvom jeg geografisk nu bor langt væk fra min familie, er jeg konstant bange for, at de pludselig står i døren. Angsten sidder fast i mig. Angsten for at møde min familie på skolen er stor. De vil tage alt væk fra mig. Alt det jeg har opbygget sammen med min kæreste.

Men i dag har jeg det faktisk godt. Jeg passer mit studie, har fået nogle gode veninder og bor med min fantastiske kæreste. Gennem LOKK får jeg psykologhjælp til at bearbejde min fortid og angst. I dag udstråler jeg selvtillid, selvstændighed og styrke. Nogen gange virker det som en facade, men jeg ønsker ikke nogen skal ødelægge mig længere.

Den dag min kæreste og jeg stifter vores egen familie, skal der for vores børns vedkommende være plads til selvstændighed, frihed, kærlighed, til at tænke selv, ærlighed og loyalitet. Plads til samvær. Plads til at være sig selv.”

Den gode samtale

Dialog er blevet et modeord og bruges i daglig tale bredt i betydningen samtale, men dialog er mere end det og rummer meget mere end blot samtale. Men hvordan skaber man den gode dialog i æresrelaterede konflikter?

Af *Susanne W. Fabricius*

Den gode dialog med den unge kræver en proces, hvor fagpersonen skaber muligheden for, at den unge føler tillid og får lyst til at fortælle sin historie. Den proces kræver:

- Tid
- Rum
- Villighed

Samtidig kræver dialog også bevidning, nemlig at den unge bliver set, hørt og accepteret, og at fagpersonen validerer og ikke devaluerer beretningerne. Det gælder særligt for unge, som ikke er vant til at blive taget alvorligt, hverken derhjemme eller i skolen, som mange unge beskriver for os

En velfungerende dialog kan betyde, at misforståelser hurtigere afklares, og at usikkerhed mindskes. Man føler, at den anden forstår ens oplevelser og syn på virkeligheden, ligesom man selv forstår den andens perspektiv. På baggrund af den gensidige forståelse bliver det muligt at kigge på nye muligheder og arbejde hen mod en beslutning om, hvad der skal gøres. Det vil sige, at parterne aktivt søger at skabe større gensidig forståelse og dybere indsigt, men at målet ikke er hverken at overbevise, få ret eller blive enige. Som fagperson skal man udforske det emne, der er på dagsordenen, synspunkterne om emnet og de holdninger der ligger bag. Man spørger åbent og undersøgende til de følelser, behov og værdier, som ligger bag holdningerne. Udgangspunktet er altid, at den unge prøver at sige noget, og det er vigtigt, at fagpersonen hverken underkender eller overdramatiserer, hvilket er en meget svær balancekunst.

De uundgåelige forforståelser

Som fagperson kan man ikke undgå at slæbe sine egne forforståelser og erfaringer med ind i rummet. Det er ikke nødvendigvis et problem,

men man skal være opmærksom på, at de er der. Spørg dig selv, hvad dine forforståelser betyder for din evne til at forstå den unge. Er dine ører åbne nok, eller tror du, at du allerede kender den detaljerede problematik og udfaldet, uden at være aktivt lyttende. Stil dig selv det spørgsmål, hvilken betydning dine værdier, kulturforståelse, egen historie osv. har for tilgangen til dialogen.

Man skal også overveje sine forventninger til sig selv, til den unge og til sagens udfald. Er du ambitiøs på den unges vegne, er du blevet provokeret på dine egne holdninger og dermed ekstra ambitiøs på vegne af den unge, så du ikke reelt hører, hvor hun/han er i processen. Måske er den unge slet ikke det sted i processen, hvor du kunne ønske eller håbe.

Dine erfaringer på godt og ondt kan også være med til at skærpe eller hæmme sanserne for det, du får fortalt. Ligesom din evne til at lade dig forføre i dramaet, kan have indflydelse på, hvor god, du er til at lytte efter det vigtige. Det kan være meget forførende at høre en beretning om noget så fremmedartet og med dramatiske og spændende elementer, og man kan let lade sig forføre af historien.

Den unges forventninger

Den unge tager naturligvis også en masse med sig ind i samtalen, der kan påvirke dialogen. Det kan være de forventninger, han eller hun har til fagpersonen, til sig selv, til systemet, til familien og til fremtiden. Sin egen historie, erfaringer og tolkningen af begivenhederne vil også have indflydelse på dialogen.

Når det kommer til æresrelaterede konflikter, vil de unges ambivalens stort set altid være til stede. De unge har konstant spørgsmål som *"tør jeg, hvad sker der, vil jeg virkelig det her, eller hvad nu hvis..?"* Ambivalensen kan være meget vildledende i forhold til, hvad den unge vil og er parat

til. Måske lyver de sig ud af et hjørne, de har fået placeret sig i, fordi det alligevel bliver for svært. Det kan være både over for familien og fagpersonen.

Det kan også være, at modet var der, da de startede beretningen over for fagpersonen, og som tiden går, og det hele spidser mere til, kommer tvivlen, og den unge trækker i land på den ene eller den anden måde. Der er voldsomt meget på spil, og konsekvenserne kan være tydelige for den unge, hvilket er med til at forstærke ambivalensen.

Ambivalensen er en konstant indre kværnende dialog i den unges hoved – en frygtelig plagsom indre dialog, hvilket også kan være årsag til, at mange unge selvmedicinerer sig med rusmidler og alkohol, eller begiver sig ud i selvskadende handlinger.

Der kan være risiko for, at man kan komme til at overse alvoren, fordi det er svært at være i ambivalensen, at udholde den og forstå den.

Angst er i ligeså høj grad en væsentlig faktor, man skal have øje for. Det kan være angst for konsekvenser, for at tage skridtet, for at gøre forældrene kede af det, for det evt. nye liv, for at gøre op med rollen, for ensomhed og for savn. Angst smitter, hvilket betyder, at den kan sløre overblikket for fagpersonen, fordi man bliver bange for, hvor stor fare den unge befinder sig i. Man spørger derfor sig selv, om man har læst situationen korrekt, hvilke konsekvenser kan den unge risikere osv.

De unge er også usikre, og du kan opleve, at de forsøger at please folk omkring sig. Det typiske spørgsmål er: *"Hvad syntes du, at jeg skal gøre?"* Udfordringen er, at mange af de unge ikke er opdraget til at tage stilling til afgørende valg uden familien og den udvidede familie. De vil ofte have et stort behov for at aflæse, hvad fagpersonen ønsker, de skal gøre eller spørge, hvad de skal gøre med stor risiko for, at det ikke bliver den rigtige løsning. Med andre ord er de unge rådvilde, usikre, har en svag jeg-opfattelse og på samme tid en stærk over-jeg opfattelse.

Udgangspunktet er altid, at den unge prøver at sige noget, og det er vigtigt, at fagpersonen hverken underkender eller overdramatiserer, hvilket er en meget svær balancekunst.

Dialogkunsten er, at man som fagperson ikke skal hjælpe de unge ud af ambivalensen med gode råd, men være et spejl og hjælpe den unge til selv at finde frem til den bedst mulige løsning eller – i nogle tilfælde - den mindst ringe.

Empowerment bør indgå i dialog

Empowerment-begrebet betyder ordret 'at give magten.' I denne sammenhæng handler det om at give magten over eget liv tilbage til det menneske, det drejer sig om.

For nogle er empowerment et etisk princip, fordi man mener, at ethvert menneske bør have magten over eget liv. For andre er det et metodisk princip, da man mener, at man flytter mennesker bedst ved at gøre dem ansvarlige for egen udvikling.

Kunsten er at hjælpe den unge til at overskue sine muligheder og konsekvenserne af de mulige valg. Gennem rådgivning, vejledning og støtte udvides den unges forståelse af egne handlemuligheder, men det er i sidste instans den unge selv, der skal tage beslutningen om at handle i den ene eller anden retning.

Udfordringerne er, at mange af de unge, på grund af deres opdragelse i det kollektivistiske system, ikke er vant til selv at tage stilling til afgørende valg. Netop derfor er empowerment vigtigt, men også helt nyt territorium for de unge, hvis de skal stå bedre rustet til at tage nogle opgør på konstruktiv vis.

I forhold til denne målgruppe kan det være udfordrende og fremmed for de unge at arbejde med empowerment. Det modsatte ligger i opdragelsen i det kollektivistiske, hvor det lige præcis er andre, der har magten. Mange af de unge er ikke blevet opdraget til at tro på, at de har ressourcer til selv at løse deres problemer, og de er blevet belønnet for at være pleasere.

Derfor møder vi i LOKK også ofte unge som helst vil lade beslutningerne være op til os. Men gør vi det, har de unge ikke lært noget af det. De føler sig ikke styrket, der er ikke noget, der har flyttet sig i forbindelse med magtforholdet, deres oplevelse af egen handlingskapacitet er ikke styrket.

Richard Lee Stevens, dansk professor og udviklingskonsulent, skriver om empowerment i socialt arbejde, at det er baseret på en ærlig, åben og ligeværdig relation mellem de professionelle og den, som kommer for at bede om hjælp.

Disse ord kan være svære at leve op til og set med den unges perspektiv vil ord som forståelse, tillid og ægte interesse veje tungt - og måske være mere opnåelige.

Det er vigtigt, at det enkelte menneske finder frem til de behov, der skal opfyldes, for at kunne komme videre og selv være med til at finde løsninger. Det vil være med til at øge den enkeltes selvstændighed og egen styrke til gradvis at få styr på egen tilværelse. Det er i hvert fald det, der er målet.

Empowerment er baseret på en dybtliggende tro på, at alle mennesker har ressourcer, som kan anvendes til at løse egne problemer. Denne dybtliggende tro er vigtig og væsentlig for tilgangen og for hele processen. Det er med til at bygge en vedvarende tro i personen på, at det er muligt selv at kunne løse egne problemer.

Praktiske anbefalinger

Selvom man har mange års erfaring med samtale med unge, er der nogle særlige hensyn, man må tage, når det handler om unge med æresrelaterede problematikker.

- **Sæt nogle gode rammer.** Afsæt tid nok og skab tryk, rolig og rummelig atmosfære. Den unge har ofte ikke talt med nogen uden for familien

om problemet og ved, at familien vil opfatte det som værende meget forkert at inddrage fremmede i familiens anliggender. Derfor kan rammerne være afgørende for den gode dialog.

- **Vær tålmodig.** Giv den unge god tid til at svare på spørgsmål og til at dykke ned i følelserne og hente erindringerne ind.
- **Stil 'hv-spørgsmål.'** Få den unge til at være meget konkret i forhold til, hvad konflikten præcis går ud på.
- **Kortlæg parter.** Hvem er parterne i konflikten, hvem har interesser i sagens udfald?
- **Undersøg motivation.** Hvorfor søger den unge hjælp nu? Er der noget, der har udløst henvendelsen? Det kan være vigtigt i forhold til, hvor akut og alvorlig situationen er – hvor hurtigt skal der handles?
- **Kortlæg netværk.** Hvem kan den unge stole på – og hvorfor! Få den unge til at blive konkret på, hvorfor præcis denne person kan hjælpe og vær med til, sammen med den unge, at vurdere, om det virker sikkert. Den unge er følelsesstyret, når der angives en troværdig person. Brug derfor den unges udsagn sammen med din egen faglige vurdering til at beslutte, om det virker sikkert.
- **Undersøg familiens dynamik.** Familiemønstre og rollefordelingen i familien er anderledes i det kollektivistiske livssyn end i det individualistiske – derudover er alle familier forskellige og udvikling foregår i forskellige tempi og på forskellige områder.
- **Undersøg familiens roller.** Hvilke roller har de forskellige familiemedlemmer i konflikten? Hvem er overhoved i familien? Er der familiemedlemmer, der kan tale den unges sag? Er familien under pres fra andre (den store familie/ det omkringliggende netværk)?
- **Sæt dig ind i tankesættet.** Mål ikke i forhold til det, du selv kender bedst.
- **Vær varsom med familien.** Dialog med familien kan få konsekvenser for den unge i form af represalier. Kontakt derfor aldrig familien uden den unges samtykke.
- **Vær bevidst om din egen rolle.** Overvej om det vil være relevant at inddrage andre professionelle og gør det altid i samarbejde med den unge.
- **Afdæk den unges ønsker.** Hvilken hjælp ønsker den unge? Måske er han/hun ikke klar til at handle yderligere efter jeres samtale – HUSK, DET ER IKKE DIN KAMP, så respekter den unges tempo!

Susanne W. Fabricius

Susanne w. Fabricius er projektleder i Etnisk Ung, rådgivningen for æresrelaterede konflikter i LOKK. Hun er uddannet socialrådgiver og konfliktmægler og har mange års erfaring i arbejdet med unge med minoritetsbaggrund.

En helhedsorienteret indsats - den Nationale strategi mod æresrelaterede konflikter

Om de metoder og muligheder, der ligger for fagprofessionelle i den Nationale strategi mod æresrelaterede konflikter.

Af Ditte Wenzel, chefkonsulent, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold.

I snart ti år har æresrelaterede konflikter for alvor været på den politiske dagsorden her hjemme. Og der er sket meget igennem de ti år. De første år var der et mere snævert fokus på tvangsægteskaber, hvor der i dag er et meget bredere fokus på æresrelaterede konflikter. Begrebet æresrelaterede konflikter kan ses som en paraply for bl.a. social kontrol, konflikter i familien om kærester, venner af det modsatte køn, retten til at bestemme over egen krop, uddannelsesvalg og naturligvis også stadig tvang ved ægteskab. Og der er i dag et fokus på at nå hele vejen rundt om disse problemer med forebyggelse, holdningsbearbejdning, opkvalificering af fagprofessionelle, støtte til de unge, dialog med forældrene osv. Der er således over årene sket en ændring i den måde, man både politisk og fagligt ser på feltet. Det står klart, at man ikke kan løse problemer med æresrelaterede konflikter kun ved lovgivning eller kun ved akutte tilbud til de unge. Der er brug for helhedsorienterede løsninger. Dette brede og helhedsorienterede fokus udmøntede sig i 2012 i en National strategi mod æresrelaterede konflikter, som blev lanceret af den daværende social- og integrationsminister. Strategien er finansieret af satspuljemidler og har således bred opbakning i Folketinget.

Strategien indeholder 32 initiativer på seks forskellige områder, og strategien skal overordnet set være med til at sikre, at færre unge udsættes for æresrelaterede konflikter, at flere forældre får rådgivning i disse situationer, og at flere fagfolk opkvalificeres til at spotte og håndtere æresrelaterede konflikter.

På konferencen "Ære og Konflikt", som blev afholdt den 14. november 2013 af LOKK og Social-, Børne- og Integrationsministeriet, var temaet metoder og muligheder i arbejdet med æresrelaterede konflikter. Et tema som spiller sammen

med en lang række af initiativerne i den Nationale strategi mod æresrelaterede konflikter - initiativer som på den ene eller den anden måde er med til at styrke, understøtte eller udvikle de metoder, man som lærer, pædagog, politibetjent, socialrådgiver, gadeplansmedarbejder, krisecentermedarbejder osv. bruger eller kan bruge i arbejdet med æresrelaterede konflikter.

Denne artikel præsenterer nogle af de initiativer i strategien, man som fagprofessionel kan drage nytte af i arbejdet med unge, der f.eks. oplever konflikter med familien eller begrænsninger i deres mulighed for selv at træffe beslutninger i deres liv på grund af familiens æreskodeks.

En styrket kommunal indsats

Nogle sagsbehandlere og kommuner vil kun sjældent sidde med en æresrelateret sag. Det kan derfor være vanskeligt at spotte en sag eller vide, hvordan man skal håndtere en sag, når den dukker op. Bl.a. på den baggrund er der i 2012 etableret en enhed i VISO i Socialstyrelsen, som rådgiver kommunerne i æresrelaterede sager. VISO kan både tilbyde rådgivning i konkrete enkelt-sager og i, hvordan man i den enkelte kommune kan tilrettelægge indsatsen mod æresrelaterede konflikter. Det kan f.eks. handle om at have en beredskabsplan eller om at etablere tværfaglige teams, som arbejder sammen, og som er specialister på området.

For yderligere at styrke sagsbehandlernes håndtering af æresrelaterede sager, er der foretaget en ændring i vejledningen nr. 3 til serviceloven, som nu indeholder et særligt kapitel om æresrelaterede konflikter. I kapitlet er vejledning om, hvordan man som fagperson skal bruge serviceloven i forhold til børn og unge under 18 år også i æresrelaterede konflikter. Det kan f.eks. handle om underretning, foranstaltninger osv., men også om, hvad man skal være særlig opmærksom på i æresrelaterede konflikter - er der f.eks. andre søskende i familien, som man skal være

opmærksom på, skal man orientere forældrene ved en underretning, hvordan taler man med familien osv.

Endelig er det vigtigt at fremhæve, at der er gennemført en ændring af Lov om social service. Ændringen medfører en præcisering af kommunernes forpligtelse til at tilbyde rådgivning til voksne, der er ofre for æresrelaterede konflikter, og forpligter ydermere kommunerne til at tilbyde en handleplan til voksne, der er ofre for en alvorlig æresrelateret konflikt. Handleplanen skal bl.a. hjælpe den pågældende tilbage til en normal tilværelse igen med uddannelse, arbejde osv. Med lovændringen styrker man hjælpen til de voksne - som kan have lige så meget brug for støtte som de unge under 18 år i disse konflikter. Lovændringen er trådt i kraft den 1. januar 2014.

Uddannelse til fagprofessionelle

Det er afgørende at lærere, pædagoger og andre fagprofessionelle, der møder de unge i deres dagligdag, har kompetencerne til at opdage en ung, der er offer for en æresrelateret konflikt og ved, hvordan man skal håndtere sagen. Derfor har opkvalificering af fagpersoner et stærkt

fokus i strategien. I januar 2014 blev f.eks. et nyt diplommodul om æresrelaterede konflikter startet op. Det er udviklet i samarbejde med professionshøjskolen Metropol og udbydes som et modul på den Sociale diplomuddannelse. Modulet giver 10 ECTS-point, og forventes udbudt igen til efteråret 2014 og herefter en gang årligt. Uddannelsen skal bl.a. give metoder til lærere, sagsbehandlere og pædagoger, som gør dem bedre i stand til at opdage og håndtere sager om æresrelaterede konflikter.

Der er også sammen med UU-Danmark udviklet et kursus om æresrelaterede konflikter for UU-vejledere og studievejledere på ungdomsuddannelserne. Kurset skal hjælpe vejlederne til bedre at kunne spotte unge, der måske står i en æresrelateret konflikt og f.eks. er på vej til et ufrivilligt ægteskab eller en ufrivillig rejse til et andet land. Kurset skal også hjælpe vejlederne til at vide, hvad de skal gøre i sådanne situationer, og hvor de kan få hjælp. Der har været afholdt tre kurser i 2013, og der vil blive udbudt kurser igen i 2014 og 2015. I tilknytning hertil er der udviklet et vejledningsmateriale til UU-vejledere mv.

Det står klart, at man ikke kan løse problemer med æresrelaterede konflikter kun ved lovgivning eller kun ved akutte tilbud til de unge. Der er brug for helhedsorienterede løsninger

Sammen med LOKK er der desuden iværksat et stort initiativ, som skal opkvalificere krisecentrene i deres arbejde med æresrelaterede konflikter, da nogle af de kvinder, der kommer på krisecentre har været udsat for æresrelateret vold fra deres mand eller familie. Ni krisecentre er med i projektet, hvor der på hvert center blandt andet uddannes en ressourceperson, som kan vejlede andre krisecentre i denne type sager. Desuden udvikles der i 2014 som noget nyt en opsøgende og forebyggende indsats, som udgår fra krisecentrene.

Holdningsbearbejdning - det lange seje træk
Det er afgørende at få flyttet holdninger, så alle bakker op om den enkeltes ret til at bestemme over egen krop, retten til selv at vælge sin ægtefælle, ligestilling mellem kønnene osv. Derfor er der også på den holdningsbearbejdende bane sat nyt i værk. Det eksisterende Dialogkorps af unge er blevet udvidet med forældre, så der nu også er et korps af forældre, som rejser rundt i landet og taler med andre forældre om ære, ægteskab, rettigheder, kønsligestilling osv. Det gør vi, fordi vi tror på, at dialogen er en metode, som kan være med til at flytte holdninger. Og vi oplever heldigvis, at både de unge og deres forældre gerne vil tale om disse emner, når først der er taget hul på det.

Endelig skal nævnes en stor kampagne, som blev lanceret i november 2013. Kampagnen har til for-

mål, at forebygge og modvirke social kontrol ved at oplyse om rettigheder og muligheder og ved at sætte gang i refleksion og debat med både unge og forældre. Kampagnen foregår i boligområder og på de sociale medier og består bl.a. af dialogmøder, sticker-bombning, debatfilm mv. Kampagnen kan bl.a. følges på Facebook på siden "Et spørgsmål om ære". Som led i kampagnen er der udviklet app'en "MÆRK" til unge og fagfolk. App'en indeholder bl.a. en lang række redskaber, råd og information, som fagfolk kan bruge i deres arbejde.

Det er ministeriets håb, at fagfolk, som har kontakten med de unge og skal håndtere æresrelaterede sager, kan og vil benytte sig af de initiativer, som her er nævnt, og alle de øvrige initiativer mod æresrelaterede konflikter, som kan ses på ministeriets hjemmeside.

Scan QR koden og download app'en "MÆRK"
Appen henvender sig både til unge og til fagfolk og indeholder viden om rettigheder, handle- og rådgivningsmuligheder.

Ditte Wenzel

Ditte Wenzel er specialkonsulent i Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold og leder af sektionen for æresrelaterede konflikter.

Kontakt og information

Om LOKK

LOKK er en humanitær interesseorganisation, der arbejder for at synliggøre, forebygge og eliminere mænds vold mod kvinder og børn.

Om Etnisk Ung

LOKK yder en landsdækkende telefonisk, personlig rådgivning og konfliktmægling til unge med etnisk minoritetsbaggrund, der er udsat for æresrelaterede konflikter. Den personlige rådgivning kan foregå i LOKKs kontorer i København eller Vejle eller der, hvor den unge færdes til hverdag.

Rådgivning til professionelle:

Hverdage kl. 9-15 på 32 95 90 19

Rådgivning til unge:

Døgnåben Hotline på 70 27 76 66 samt brevkasse på www.etniskung.dk

Etnisk Ung tilbyder sparring til professionelle rådgivere i forhold til æresrelaterede konflikter i familier med etnisk minoritetsbaggrund. Endvidere tilbydes gratis oplæg for professionelle i hele landet. Formålet med oplæggene er at opkvalificere medarbejdere i forhold til æresrelaterede konflikter.

På www.lokk.dk og www.etniskung.dk findes mere information samt adgang til en værktøjskasse med råd og vejledning til professionelle til håndtering af æresrelaterede konflikter.

Rådgivning til forældre:

Hverdage kl. 9-15 samt onsdag kl. 19-21 på 70 27 03 66

LOKKs rådgivninger bliver varetaget af professionelle rådgivere, er landsdækkende og gratis.